Lietuvos mokslų akademijos žinios

LUX ET VERITAS

Informacinis leidinys 2018 m. nr. 1 (83) | Įsteigtas 1994 m.

Baigiantis LMA prezidiumo kadencijai, jo nariai nusprendė pasidalyti patirtimi ir atsakyti į kelis klausimus apie savo veiklą ir Lietuvos mokslų akademijos laukiančius iššūkius.

100 Atkurtai Lietuvai

LMA tikrasis narys Valdemaras Razumas, LMA prezidentas

Metams bėgant, kylant naujiems pasaulinio ir šalies masto iššūkiams Lietuvos mokslų akademijos misija – sutelkus iškilius mokslininkus, inicijuoti veiklas, kurios stiprintų Lietuvos gerovę, prisidėtų prie mokslo, socialinės, kultūrinės ir ekonominės krašto plėtros – įgauna vis naujų atspalvių.

Šioje gausios ir ne visada patikimos informacijos epochoje ypač auga visuomenės mokslinio švietimo svarba, todėl per praėjusius metus LMA visokeriopai skatino mokslo sklaidos ir populiarinimo veiklas ir pati jas vykdė. Jau ne vienerius metus lietuvių kalba leidžiama pasaulinių mokslo populiarinimo bestselerių serija, bendradarbiaujama organizuojant didžiausią šalyje mokslo festivalį „Erdvėlaivis Žemė“, aktyviai dalyvaujama kuriant Mokslo ir technologijų populiarinimo centrą Lietuvoje.

LMA iniciatyva, reaguojant į mokslo procesų globalizaciją, per pastaruosius kelerius metus šalies mokslininkai siekė asocijuotosios narystės Europos branduolinių mokslinių tyrimų organizacijoje CERN, Europos molekulinės biologijos organizacijoje EMBO, Ekstremalios šviesos infrastruktūroje ELI, Akademija įsitraukė į Europos medicinos akademijų federacijos FEAM tarptautinio tinklo veiklą.

Suprasdami Lietuvą slegiančias emigracijos, menko darbo našumo problemas ir siekdami kurti konkurencingą, inovatyvią ekonomiką, LMA ir jos nariai teikė siūlymus valdžios institucijoms, rengė studijas, atliko ekspertizes valstybės institucijų užsakymu ir savo iniciatyva, diskutavo ir reiškė autoritetingą nuomonę kibernetinio saugumo, šalies energetikos plėtros ir saugos, aplinkosaugos, naujų technologijų taikymo medicinoje ir kitais klausimais. LMA taip pat pradėjo labiau skatinti jaunuosius tyrėjus.

Linkiu naujai LMA vadovybei sėkmingai perimti gerąją mūsų veiklos patirtį ir rasti dar veiksmingesnių būdų LMA misijai įgyvendinti.

LMA tikrasis narys Domas Kaunas, Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriaus pirmininkas

1. Ką svarbaus Jums asmeniškai ir jūsų vadovaujamam skyriui pavyko nuveikti per kadenciją?

Pateiktus klausimus Skyriaus pirmininkas aptarė kartu su Skyriaus biuro nariais, nes nė vienas iš trijų Skyriaus pirmininkų dėl įvairių priežasčių neišbuvo pareigose visos kadencijos. Pripažįstame, kad buvo galima atlikti ir daugiau, todėl glaustame atsakyme paminėsime tik keletą svarbesnių darbų ir jų krypčių. Garbios atminties Skyriaus pirmininko akad. Aleksandro Vasiliausko iniciatyva parengtas ir išleistas kolektyvinis veikalas „Nerimas“. Jį sudarė trys knygos (2012–2015), rašė akademikai – Grasilda Blažienė, Viktorija Daujotytė, Eugenijus Jovaiša, Zigmuntas Kiaupa, Giedrius Kuprevičius, Valentinas Mikelėnas, Zenonas Norkus, Arvydas Šliogeris, A. Vasiliauskas ir Vladas Žulkus. Autoriai analizavo humanitarinę, socialinę, ekonominę ir teisinę Lietuvos valstybės situaciją, išgrynino šiuolaikinei Lietuvos plėtrai kylančias grėsmes.

Įgyvendinta naujovė tobulinant Skyriaus struktūrą. Pirmąkart Mokslų akademijos istorijoje buvo inicijuota ir įsteigta Menų sekcija (pirmininkas G. Kuprevičius). Ji veiklą pradėjo moksline konferencija „Menų ir tiksliųjų mokslų sanglaudos būklė ir perspektyvos Lietuvoje“. Neatsisakysime minties ateityje siūlyti ir patikslintą Skyriaus pavadinimą: Humanitarinių ir socialinių mokslų bei menų skyrius.

Skyriaus nariai nemaža pastangų skyrė konferencijoms. 2015 m. pirmąkart organizuota jaunųjų mokslininkų-ekonomistų konferencija „Lietuvos ekonomikos ateities vizija, strateginiai tikslai ir valstybės misija juos įgyvendinant“, kartu su Lietuvių kalbos institutu surengta konferencija „Jaunieji humanitarai ir Kazimieras Būga“, 2017 m. gegužę organizuota konferencija „Humanitarinių ir socialinių mokslų žinios visuomenės poreikiams“. Skyriaus akademikai aktyviai dalyvavo LR Seime vykusiose konferencijose ir apskritojo stalo diskusijose, LMA ir LR Seimo Migracijos komisijos organizuotoje konferencijoje „Nestabdoma ir nesustabdoma emigracija“. Planuota konferencija teisės klausimais bus surengta 2018 metais.

Akademikai dalyvavo įgyvendinant LMA bendradarbiavimo su Lietuvos savivaldybėmis sutartis. Pranešimai aktualiais klausimais skaityti Druskininkuose (2014), akademiko V. Žulkaus iniciatyva įvyko Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriaus (HSMS) narių išvažiuojamasis posėdis Klaipėdos universitete ir apskritojo stalo diskusija tema „Lietuvos Respublikos šimtmetis: ką ir kaip minėsime“ (2015), teiktos ekspertinės išvados Ignalinos, Panevėžio, Šilutės ir kitų savivaldybių administracijai bei specialistams.

2. Kurią LMA veiklos sritį reiktų stiprinti ir kodėl?

Mokslų akademija turėtų būti nuosekliau ir paveikiau atstovaujama svarbiausiose mokslo politiką formuojančiose ir vykdančiose valstybės valdymo institucijose, nuolat reaguoti ir teikti siūlymus dėl valstybei kylančių problemų sprendimo (pvz., tautos ir valstybės tapatumo išsaugojimas, valstybės saugumas ir išorinės grėsmės, aukštojo mokslo reforma, migracija), skleisti mokslo naujovių žinias ir siūlyti jų taikymo galimybes. Skyriaus nariai turėtų daugiau dėmesio skirti bendravimui su besimokančiu ir studijuojančiu jaunimu, jį supažindinti su humanitarinių ir socialinių mokslų svarba valstybės gyvenime, jų patrauklumu, universalumu ir profesinėmis galimybėmis. Ir savo darbais, ir pilietinėmis pozicijomis akademikai turėtų stiprinti bei remti lituanistiką ir jos prioritetus.

3. Kokių mokslo politikos sprendimų pasigendate ir kodėl?

Lietuvos mokslą persmelkė konservatyvi biurokratinė tvarka ir atmosfera. Pasigendama į mokslininko laisvą, inovatyvią veiklą orientuotų ir kūrybiškumą skatinančių valstybės impulsų bei pastangų. Sustabarėjo šiuolaikinius humanitarinių ir socialinių mokslų poreikius atitinkanti mokslo darbų vertinimo sistema, netaikomi šios dienos ir tolesnės ateities poreikiams atliepiantys mokslo rezultatų vertinimo būdai bei kriterijai. Mokslą apniko žurnalinių publikacijų ne valstybine kalba kiekybinių rodiklių varžytinės. Nuolat diegiama nuostata,

kad mokslininko pripažinimą lemia ne publikacijų išliekamoji vertė, bet jų statistika. Iš mokslo komunikacijos išstumiama fundamentinių humanitarinių ir socialinių tyrimų svarbos ir poreikio argumentacija. Vien dėl to, kad mokslinės apyvartos kapitalas, vadinamasis citavimas ir tarptautinis pripažinimas, sukaupiamas per keletą metų, kartais ir per dešimtmetį, menkinama monografinių veikalų svarba. Valstybės vadovams siūlytume įžvalgiau atsigręžti į akademikus, daugiau jais pasitikėti, remtis jų galimybėmis ir atsakomybe ugdant visuomenės bei mokslininkų bendruomenės humanitarinę kultūrą.

4. Kaip LMA galėtų prisidėti prie šalies ūkio problemų (darbo našumo didinimas, pramonės inovatyvumo stiprinimas ir pan.) sprendimo?

Šalies ūkio našumui didinti trūksta ekonomikos fundamentinių ir taikomųjų mokslo žinių. Ekonomikos mokslas išgyvena nuosmukį. Uždarius Ekonomikos institutą, faktinį monopolį kalbėti ekonomikos mokslo vardu įgijo Laisvosios rinkos institutas, užsienio bankų finansų analitikai ir didžiųjų prekybos tinklų komercijos vadovai. Dėl ekonomikos mokslų problemų sprendimo ir rezultatyvumo didinimo turi būti priimti valstybinio lygio sprendimai, suformuluotos ir iškeltos užduotys universitetams bei kitoms mokslo institucijoms. Šiuo klausimu LMA kartą jau teikė savo siūlymus, tačiau jie liko neišgirsti.

5. Kokie svarbiausi iššūkiai laukia jūsų atstovaujamos mokslo srities ir Akademijos artimiausiais metais?

Iššūkių netrūks nei Akademijai, nei akademikams. Man, Vrublevskių bibliotekos Mokslo tarybos pirmininkui, neramu dėl bibliotekos renovavimo eigos. Žinant apie drastiškai mažinamą darbų finansavimą, renovavimas gali įstrigti ir tapti „amžiaus projektu". Biblioteka yra Akademijos pasididžiavimas, todėl parama jai naujai išrinktajam prezidentui ir prezidiumui turi tapti viena svarbiausių užduočių per visą kadencijos laikotarpį.

Mūsų skyriaus akademikams didelį rūpestį kelia valdžios pastangos siaurinti humanitarinių ir socialinių mokslų erdvę, ją riboti, ignoruoti humanitarinės kultūros ir mokslininkų vaidmenį valstybės bei visuomenės gyvenime. Matome poreikį skatinti ir aktualinti HSMS narių kultūros bei švietimo veiklą, didinti mokslo ir mokslininkų darbo kultūrą, ypatingą dėmesį skiriant aštrėjančioms etikos problemoms, kylančioms mokslinių tyrimų sferose nuo doktoranto disertacijos iki habilitacinio darbo.

LMA tikrasis narys Feliksas Ivanauskas, Matematikos, fizikos ir chemijos mokslų skyriaus pirmininkas

1. Ką svarbaus Jums asmeniškai ir jūsų vadovaujamam skyriui pavyko nuveikti per kadenciją?

Skyriaus mokslininkai bendradarbiauja su šalies regionais ir verslu. Kelis kartus Skyriaus iniciatyva LMA delegacijos vyko į Alytaus miestą ir Ignalinos rajono savivaldybę. Buvo aptartos regionų problemos, ieškoma jų sprendimo būdų. Skyriaus nariai vyksta į verslo įmones, kuriose yra aptariamos naujausių technologijų naudojimo galimybės, teikiamos konsultacijos. Per kadenciją pasirašytos skyriaus inicijuotos LMA bendradarbiavimo sutartys su Alytaus miesto savivaldybe ir asociacija „Infobalt".

2. Kurią LMA veiklos sritį reiktų stiprinti ir kodėl?

Būtina didinti nacionalinio eksperto vaidmenį, nes svarstant Lietuvos problemas LMA vaidmuo mažai pastebimas. Vertėtų sudaryti nuolatines LMA narių komisijas, konsultuojančias valstybines bei verslo institucijas švietimo ir mokslo, aplinkos apsaugos, kultūros, ekonomikos, socialinių reikalų ir darbo, teisės ir teisėsaugos, kaimo reikalų klausimais. LMA, gavusi konkretų paklausimą, galėtų operatyviai įpareigoti komisiją atlikti ekspertizę. Komisijos galėtų savarankiškai parengti LMA nuomonę aktualiais visuomenės, mokslo, studijų ir verslo klausimais. Reikėtų tobulinti LMA prezidento rinkimų tvarką.

3. Kokių mokslo politikos sprendimų pasigendate ir kodėl?

Nuolat vykdoma Lietuvos mokslo ir studijų sistemos pertvarka. Tačiau jos tempas lėtokas ir

neigiamai veikia ES lėšų naudojimo greitį, kartu ir bendrą šalies pažangą. Gali kilti grėsmė dėl lėšų efektyvaus naudojimo. Reikėtų greičiau pertvarkyti studijų ir mokslo institucijas, realizuoti naujus ES ir Lietuvos projektus. Toliau tobulinti mokslinių paraiškų vertinimą.

4. Kaip LMA galėtų prisidėti prie šalies ūkio problemų (darbo našumo didinimas, pramonės inovatyvumo stiprinimas ir pan.) sprendimo?

Jei LMA imtųsi vertinti mokslines mokyklas ir jų bei individualių tyrėjų pasiekimus, bendraudama su Ūkio ministerija ir tai pristatydama verslui, atsirastų galimybė verslui rasti tinkamų partnerių inovacinei veiklai. LMA galėtų prisidėti prie ūkio problemų sprendimo teikdama daugiau ekspertinių vertinimų, deleguodama narius į komisijas, darbo grupes. Reikėtų organizuoti daugiau bendrų LMA ir verslo partnerių mokslinių-praktinių konferencijų.

5. Kokie svarbiausi iššūkiai laukia jūsų atstovaujamos mokslo srities ir Akademijos artimiausiais metais?

Konkurencija mokslo pasaulyje didėja, informacinės technologijos iš esmės pagreitino mokslinių žinių sklaidą. Formuojasi stiprūs tarptautiniai moksliniai kolektyvai, susieti įvairiais ryšiais. Dalis Lietuvos tiksliųjų mokslų atstovų atlieka siauros tematikos tyrimus. Susiformavo nedidelės tyrėjų grupės, kurioms sudėtinga konkuruoti dėl įvairaus lygio grantų. Vertėtų koncentruoti jėgas proveržio srityse. Lietuvos narystė CERN'e atveria naujas galimybes tyrėjų ir diegėjų potencialui didinti, naujoms technologijoms perimti ir kurti.

LMA tikrasis narys Vytautas Basys, Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus pirmininkas

1. Ką svarbaus Jums asmeniškai ir jūsų vadovaujamam skyriui pavyko nuveikti per kadenciją?

Biologijos, medicinos ir geomokslų srityse skyriaus nariai nuveikė didžiulį darbą, kuris vertinamas ir tarptautiniu mastu. Ypač pažymėtini akademikų Virginijaus Šikšnio, Sauliaus Klimašausko darbai, susiję su genomo redagavimu ir epigenetinių mechanizmų aiškinimu. Pažymėtina ir jų tyrimų pritaikymo praktinė vertė. Medicininių tyrimų srityse dviejų akademikų – Limo Kupčinsko ir Vaidučio Kučinsko – teoriniai darbai ir jų taikymo galimybės tiriant molekulinius, genetinius bei genominius sutrikimus, sergant lėtinėmis virškinimo trakto ligomis, psichikos sutrikimais, taip pat pripažinti ir publikuoti aukščiausius vertinimo kriterijus turinčiuose tarptautiniuose žurnaluose. Pažymėtini akad. Vlado Algirdo Bumelio darbai sprendžiant ir pritaikant praktikoje naujausius biotechnologijos mokslo pasiekimus, kreipiant Lietuvos ekonomiką į biotechnologijos pramonės sukūrimą ir vystymą. Tarptautiniu mastu pripažinti akad. Gedimino Valkiūno tyrimai sprendžiant maliarijos parazitų paplitimą laukinėje gamtoje. Akad. Algimanto Grigelio monografijų serija apie žymiausius Lietuvos geologus Mykolą Kaveckį, Juozą Dalinkevičių ir Ignotą Domeiką yra neįkainojamas indėlis į mokslo istoriją, Lietuvos kultūrą. Nuolat dirbama su jaunaisiais mokslininkais rengiant konferencijas „Bioateitis: gamtos ir gyvybės mokslų perspektyvos".

Lietuvoje šiuo metu yra keletas aktualių praktinių medicinos problemų. Viena jų – vaistų politika, vaistų prieinamumas visuomenei. Laikau reikšmingu savo praktiniu indėliu sprendžiant šią problemą, nes kartu su *Local American Working Group* (LAWG) buvo organizuotos kelios konferencijos dalyvaujant Sveikatos apsaugos ministerijos, Valstybinių ligonių kasų, Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos ir kitų institucijų atstovams. Konferencijose nagrinėtos itin aktualios problemos. Tai leido įtraukti į Kompensuojamų vaistų sąrašą naujus inovatyvius vaistus. Asmeniniu rezultatu laikau ir tai, kad LMA žurnalas „Acta medica Lituanica" įtrauktas į PubMed (JAV Nacionalinio sveikatos instituto bibliotekos) referuojamų žurnalų sąrašą.

2. Kurią LMA veiklos sritį reiktų stiprinti ir kodėl?

Visos iki šiol vykdomos LMA veiklos aktualios ir reikšmingos, tačiau ypač reikia stiprinti LMA ekspertinės veiklos mastus ir reikšmę. LMA neturi ir negali

turėti visų sričių specialistų ekspertų, todėl būtina sudaryti ekspertų-patarėjų komandą, galinčią kompetentingai spręsti aktualius mokslo ir praktikos ekspertavimo klausimus. Biologijos, medicinos ir geomokslų skyrius gali būti pavyzdžiu, nes skyriaus nariai ekspertavo ir teikė siūlymus dėl skalūninių dujų, Baltijos jūros krantų erozijos, Gedimino kalno apsaugos ir kitų problemų. Tai gali būti įgyvendinama išsprendus ekspertų veiklos apmokėjimo klausimus.

3. Kokių mokslo politikos sprendimų pasigendate ir kodėl?

Mokslo politikai Lietuvoje labiausiai kenkia nepamatuotos autoritetų nuomonės sprendžiant aktualias problemas, dažnai priimant savanaudiškus ir nepagrįstus sprendimus. Valstybės politikos formuotojai praktiškai niekada neklausia oficialios LMA nuomonės.

4. Kaip LMA galėtų prisidėti prie šalies ūkio problemų (darbo našumo didinimas, pramonės inovatyvumo stiprinimas ir pan.) sprendimo?

Greta LMA nario akad. V. A. Bumelio nuveiktų darbų plėtojant biotechnologijos pramonę Lietuvoje, pažymėtina ir akad. Arvydo Janulaičio veikla. Garsūs medikai Aleksandras Laucevičius, Remigijus Žaliūnas, Kęstutis Strupas yra LMA nariai, dalyvaujantys sprendžiant aktualias praktines medicinos problemas. Deja, dažnai tai vykdoma neišryškinant LMA narių atstovavimo. Tai būtina keisti.

5. Kokie svarbiausi iššūkiai laukia jūsų atstovaujamos mokslo srities ir Akademijos artimiausiais metais?

Svarbiausi iššūkiai medicinoje: tikra personalizuota medicina, paremta DNR tyrimais; nanomedicinos pritaikymas vėžiniams susirgimams gydyti; kamieninių ląstelių taikymas gydant lėtines degeneracines ir kitokias ligas. Įsivaizduokime, kad kamieninės ląstelės atstatys degeneracinius sąnarių pokyčius, – kiek bus sutaupyta lėšų netaikant chirurginių operacijų, ilgalaikės reabilitacijos, panaikinant kitas – šiuo metu milžiniškas – finansines ir darbo išteklių sąnaudas. Reikšmingi pasiekimai laukia tobulinant neinvazinius tyrimus, nanotechnologijas.

Akademija nėra greitai besikeičianti institucija, nes neįmanoma pakeisti asmenybių pagrindu sukurtos įstaigos. Galbūt glaudesnė veikla su Lietuvos mokslo taryba gali didinti jos vaidmenį formuojant ir įgyvendinant Lietuvos mokslo tikslus ir uždavinius.

LMA tikrasis narys Zenonas Dabkevičius, Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriaus pirmininkas

1. Ką svarbaus Jums asmeniškai ir jūsų vadovaujamam skyriui pavyko nuveikti per kadenciją?

Pavyko užmegzti glaudesnius ir nuolatinius ryšius su Europos žemės ūkio, maisto ir gamtos mokslo akademijų sąjunga. 2016 m. tapau Latvijos mokslų akademijos užsienio nariu. Skyrius 2016 m. ir 2017 m. organizavo tarptautines jaunųjų mokslininkų konferencijas, kuriose dalyvavo Latvijos, Estijos, Lenkijos jaunieji mokslininkai. Atnaujinta ir atjauninta Skyriaus personalinė akademikų sudėtis. Skyriaus nariai dalyvavo rengiant svarbias Lietuvai ekspertizes dėl skalūnų dujų naudojimo galimybių, dėl Gedimino kalno būklės ir kitus. Organizavo dvi konferencijas aktualiais klausimais išvažiuojamuosiuose posėdžiuose Anykščių rajono savivaldybėje.

2. Kurią LMA veiklos sritį reiktų stiprinti ir kodėl?

Mokslų akademijos uždavinys yra parodyti visuomenei pačius reikšmingiausius mokslo laimėjimus, mokslininko ar dėstytojo specialybės privalumus, atkurti mokslininko ir dėstytojo prestižą. Tik tuomet būtų galima į mokslinius tyrimus ir darbą studijose įtraukti gabiausių ir perspektyviausių jaunų žmonių. Atsisakyti neperspektyvių ir leisti tris keturis aukšto lygio tarptautinius žurnalus.

3. Kokių mokslo politikos sprendimų pasigendate ir kodėl?

Mokslų akademija nepakankamai buvo įtraukta į mokslo ir studijų struktūros optimizavimo procesą, ekspertinę veiklą, neišklausyti jos argumentai ir

siūlymai. Siekiant pritraukti daugiau jaunimo į mokslą reikėtų operatyviau spręsti jaunųjų mokslininkų atlyginimų klausimus. Neįgyvendinamas Mokslo ir studijų įstatymas – nekeičiami mokslo ir studijų institucijų statutai, įstatai ir kt. Trūksta mokslo politikos strategijos.

4. Kaip LMA galėtų prisidėti prie šalies ūkio problemų (darbo našumo didinimas, pramonės inovatyvumo stiprinimas ir pan.) sprendimo?

Yra mažai galimybių tiesiogiai spręsti minėtas problemas, nes Akademijos nariai LMA vardu dirba neatlygintinai, laisvu nuo tiesioginio darbo metu. Spręsti šalies problemas jie gali tik per projektines veiklas arba, jei LMA būtų suteiktos tyrimų ir veiklos koordinavimo galios ar net viso, ar dalies mokslo biudžeto asignavimų administravimas.

5. Kokie svarbiausi iššūkiai laukia jūsų atstovaujamos mokslo srities ir Akademijos artimiausiais metais?

Skuboti ir kartais nevisapusiškai pamatuoti mokslo ir studijų institucijų, mokslo rezultatų ir projektų vertinimai įneša disharmonijos sistemoje. Neformuojami ilgalaikiai uždaviniai mokslui ir nepakankamai vertinamas jo reikšmingumas šaliai. Daugiau dėmesio, laiko ir lėšų skiriama procesui, bet ne rezultatui. Tai gali daryti įtaką mokslo ir studijų institucijų, taip pat ir LMA, perspektyvoms. Didelis iššūkis mokslui – fragmentacija, nes mokslininkai, siekdami gilesnių rezultatų ir konkurencingumo, specializuojasi. Taip prarandama apibendrinančioji grandis, nėra plačios aprėpties ekspertų. Mokslininko specialybė tampa nepatraukli dėl finansinių garantijų stokos ir nestabilumo. Mokslo ir studijų institucijos reorganizuojamos ir siaurinamos, o jų sąskaita plečiamos bei kuriamos naujos kontroliuojančios ir tarpininkaujančios institucijos, atstovybės, didėja biurokratinių vertinimų, ataskaitų, ekspertizių, analizių, galimybių studijų skaičius. Tai rodo nepasitikėjimą mokslininkais. Didžiausi iššūkiai Mokslų akademijai – įgyvendinti Kaune „Mokslo salos“ projektą, kuo greičiau rekonstruoti Vrublevskių biblioteką ir atrasti LMA vietą tarp kitų institucijų mokslo ir studijų sistemoje, išlaikyti savo svarbą bei prestižą.

LMA tikrasis narys Gintautas Žintelis, Technikos mokslų skyriaus pirmininkas

1. Ką svarbaus Jums asmeniškai ir jūsų vadovaujamam skyriui pavyko nuveikti per kadenciją?

Savo darbą objektyviai vertinti sunku. Stengėmės, kaip sugebėjome.

2. Kurią LMA veiklos sritį reiktų stiprinti ir kodėl?

Mokslo ir mokymo politikos formavimą. Faktiškai strateginiu lygiu tuo valstybėje niekas neužsiima.

3. Kokių mokslo politikos sprendimų pasigendate ir kodėl?

Strategijos.

4. Kaip LMA galėtų prisidėti prie šalies ūkio problemų (darbo našumo didinimas, pramonės inovatyvumo stiprinimas ir pan.) sprendimo?

Jei valstybei tai iš tikrųjų pasidarytų įdomu, bent įvairumo dėlei šalia rimtų politinių klausimų, tai LMA galėtu būti naudinga pamatuotais siūlymais minėtiems klausimams spręsti.

5. Kokie svarbiausi iššūkiai laukia jūsų atstovaujamos mokslo srities ir Akademijos artimiausiais metais?

Sugebėti įrodyti valdžiai, kad mokslas ir mokymas yra šalies prioritetas. Be šito mes būsime niekam neįdomūs.

Klausimus pateikė dr. Rolandas Maskoliūnas, LMA vyriaus. komunikacijos specialistas

Andriaus Ufarto (UAB „Baltijos fotografijos linija“) nuotraukos

LMA prezidento ir prezidiumo veikla, LMA narių visuotiniai susirinkimai

Lapkričio 10 d. LR Prezidentūroje LMA prezidentas Valdemaras Razumas dalyvavo Lietuvos jaunųjų mokslininkų sąjungos apdovanojimų už geriausias 2016 m. disertacijas renginyje, spalio 25 d. LR Seime – iškilmingame Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25-mečio minėjime.

V. Razumas buvo pakviestas į susitikimą su Europos Komisijos ekspertais spalio 12 d. LR Vyriausybės rūmuose. Spalio 30 d. įvyko Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų strateginės tarybos, lapkričio 30 d. – darbo grupės (sudarytos 2017 m. lapkričio 10 d. Ministro Pirmininko potvarkiu Nr. 213) pasiūlymams dėl valstybinių mokslinių tyrimų institutų veiklos kokybės gerinimo parengti, gruodžio 6 d. – Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio minėjimo programos įgyvendinimo koordinavimo komisijos posėdžiai. V. Razumas Švietimo ir mokslo ministerijoje spalio 6 d. ir spalio 20 d. buvo pakviestas į posėdžius, skirtus Mokslo ir technologijų populiarinimo centro dabartinei būklei, problemoms ir tolesniems veiksmams aptarti. Spalio 16 d. dalyvavo Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) parengtos Lietuvos švietimo ataskaitos pristatyme. Spalio 11 d. įvyko darbo grupės posėdis valstybinių universitetų tinklo, o gruodžio 7 d. – valstybinių mokslinių tyrimų institutų optimizavimo klausimais. Spalio 2 d. LMA prezidentas tarė sveikinimo žodį Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto komunikacijos ir informacijos mokslų krypties doktorantūros studijų atidaryme, lapkričio 16 d. – tarptautinėje žemės ūkio srities jaunųjų mokslininkų konferencijoje „Jaunieji mokslininkai – žemės ūkio pažangai“, gruodžio 7 d. – 10-ojoje jaunųjų mokslininkų konferencijoje „Bioateitis: gamtos ir gyvybės mokslų perspektyvos“. Spalio 4 d. Akademijoje V. Razumas susitiko su leidyklos „Exeley Inc.“ (Niujorkas, JAV) vadovu Deividu Cecula (Dawid Cecula) ir aptarė LMA mokslo žurnalų e. publikavimo galimybes. Panevėžio kolegijoje spalio 19 d. V. Razumas skaitė pranešimą tarptautinėje konferencijoje „Mokslo ir studijų tendencijos globalizacijos sąlygomis“.

Dalyvauta 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos stebėsenos komiteto, LMA prezidiumo, Lietuvos mokslo tarybos ir jos valdybos, Aukštojo mokslo tarybos posėdžiuose. Spalio 25 d., lapkričio 22 d., gruodžio 7 d. LMA prezidentas buvo pakviestas į Čekijos Respublikos, Rumunijos Respublikos, Japonijos ambasadų Lietuvoje organizuojamus renginius.

•

Spalio 3 d. LMA prezidiumo posėdyje buvo išklausyta V. Razumo informacija apie Lietuvos švietimo tarybos ir Aukštojo mokslo tarybos bendrą posėdį tema „Studijų kokybės kriterijai“, patvirtinti papildyti LMA jaunųjų mokslininkų ir doktorantų bei aukštųjų mokyklų studentų premijų skyrimo nuostatai, paskelbtas 2017 m. LMA vardinių premijų, jaunųjų mokslininkų ir doktorantų bei aukštųjų mokyklų studentų premijų konkursai bei Jaunųjų mokslininkų ekonomistų geriausių mokslinių darbų konkursas akad. K. Meškausko premijai gauti. Taip pat buvo pasiūlyti kandidatai į Valstybės Nepriklausomybės stipendijos skyrimo komisiją, patvirtinta Kauno miesto mokslininkų premijos vertinimo komisijos sudėtis, aptarti dalyvavimo tarptautinėje konferencijoje „Mokslo ir studijų tendencijos globalizacijos sąlygomis“ Panevėžio kolegijoje bei LMA dienos Panevėžio miesto savivaldybėje klausimai.

Spalio 17 d. LMA prezidiumo posėdyje buvo aptarta 2017 m. spalio 24 d. LMA narių visuotinio susirinkimo, kuriame numatyta rinkti LMA prezidentą, darbotvarkė. Pritarta Kauno miesto mokslininko premijų paraiškų vertinimo komisijos išvadoms ir pasiūlyta Kauno miesto savivaldybei skirti premijas.

Lapkričio 7 d. V. Razumas LMA prezidiumo narius informavo apie spalio 30 d. įvykusį LR Vyriausybės nutarimu sudarytos Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų strateginės tarybos posėdį. LMA Vrublevskių bibliotekos direktoriaus pavaduotojas ūkio reikalams Tadas Valentukevičius LMA prezidiumui pristatė Bibliotekos įgyvendinamą

Valstybės investicijų programą ir informavo apie nuveiktą darbą, nurodė iškilusias problemas. LMA leidybos skyriaus vadovė Zina Turčinskienė pateikė informaciją apie LMA periodinių mokslo leidinių leidybos būklę.

Lapkričio 28 d. buvo aptartas klausimas dėl kandidatų į LR Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus Patariamojo komiteto narius, išklausyta informacija apie 2017 m. LMA administracinio pastato rekonstrukcijos lėšų naudojimą.

Gruodžio 12 d. V. Razumas pristatė Lietuvos Nepriklausomybės šimtmečio minėjimo programą, pateikė informaciją apie valstybinių universitetų tinklo ir valstybinių mokslinių tyrimų institutų optimizavimo planus. LMA prezidiumo nariai aptarė 2017 m. gruodžio 19 d. LMA narių visuotinio susirinkimo darbotvarkę, patvirtino LMA narių 2017 m. veiklos individualių ataskaitų formą ir pateikimo terminus.

•

Spalio 24 d. įvyko LMA narių visuotinis susirinkimas. Jo pradžioje akad. V. Razumas pakvietė tylos minute pagerbti LMA užsienio narių Kazio Kęstučio Almeno (1935-04-11–2017-10-07), Viačeslavo Ivanovo (1929-08-21–2017-10-07) ir akademiko Antano Kairio (1934-01-02–2017-10-13) atminimą.

LMA prezidentas V. Razumas ir viceprezidentas Domas Kaunas pasveikino akademikus Danielių Eiduką 85-erių, Minvydą Kazį Ragulskį 50-ties, Mykolą Daunį 85-erių, Eugenijų Arvydą Janulaitį 75-erių metų sukakčių progomis. Išrinktam LMA tikrajam nariui Gintautui Tamulaičiui buvo įteiktas LMA nario ženklas ir pažymėjimas.

V. Razumas, primindamas rinkimų reglamentą, kalbėjo, kad LMA nariai turi labai atsakingai nuspęsti, kas iš trijų kandidatų taps naujuoju LMA prezidentu ir palinkėjo vaisingo darbo. LMA prezidento rinkimų posėdžiui vadovauti išrinktas akad. Benediktas Juodka. Posėdžio pirmininkas suteikė žodį įregistruotiems trims kandidatams.

Akad. Jūras Banys supažindino su savo veiklos programa ir atsakė į akad. Leonardo Kairiūkščio klausimus. Akad. Gintautas Dzemyda pristatė savo veiklos programą ir sulaukė akad. Danieliaus Eiduko klausimo. Dėl akad. Rimvydo Petrausko veiklos programos diskusijų nekilo. Pristatymų eigoje akad. B. Juodka, papildydamas kandidatų kalbas, nuolat akcentuodavo Lietuvos mokslų akademijos svarbą ir prestižą visuomenėje. Buvo išrinkta Balsų skaičiavimo komisija. Po pirmo balsavimo paaiškėjo, kad į antrąjį balsavimo ratą pateko akademikai J. Banys ir R. Petrauskas. Po trečio balsavimo Balsų skaičiavimo komisijos pirmininkas akad. Vytautas Nekrošius paskelbė, kad LMA prezidentu išrinktas akad. J. Banys. B. Juodka perskaitė LMA narių visuotinio susirinkimo nutarimą dėl Mokslų akademijos prezidento akad. J. Banio išrinkimo, kuris vieningai buvo patvirtintas atviru balsavimu. Posėdžiui toliau vadovavo LMA prezidentas V. Razumas. Jis pasveikino išrinktą LMA prezidentą akad. J. Banį ir palinkėjo sėkmės įgyvendinant savo veiklos programą.

Buvo pasiūlyta papildyti LMA prezidiumo rinkimų reglamentą dėl LMA prezidiumo įgaliojimų pratęsimo, tačiau ne ilgiau kaip 6 mėn. ir ne daugiau nei du kartus iš eilės tokiam laikotarpiui. LMA nariai tam pritarė atskirai balsuodami ir pratęsė esamo LMA prezidiumo įgaliojimus iki 2018 m. sausio 31 d. Galutinę naujų LMA prezidiumo rinkimų datą nutarta patvirtinti kitame LMA narių visuotiniame susirinkime.

•

Gruodžio 19 d. įvyko LMA narių visuotinis susirinkimas ir Kauno miesto mokslininko premijos konkurso laureatų apdovanojimas. Susirinkimo pradžioje akad. V. Razumas informavo, kad gruodžio pradžioje mirė Kovo 11-osios akto signataras, akademikas Lionginas Šepetys (1926-11-23–2017-12-09) ir pakvietė tylos minute pagerbti Jo atminimą.

Pradėdamas naujametinę sesiją, V. Razumas pasveikino svečius – Kauno miesto savivaldybės delegaciją ir savivaldybės merą Visvaldą Matijošaitį, Kauno mokslo bendruomenės atstovus, LMA narius ir darbuotojus. LMA viceprezidentas Domas Kaunas pristatė Kauno miesto mokslininko premijos konkurso laureatus. Humanitarinių ir socialinių mokslų srityse premiją pelnė prof. habil. dr. Rasutė Žukienė už mokslo darbų ciklą „Lietuvos XX amžiaus dailės tyrimai: savitumai, tapatybės, ryšiai su pasaulio menu“ (iškėlė Vytauto Didžiojo universitetas); fizinių, biomedicinos, žemės ūkio ir technologijų mokslų srityse – prof. habil. dr. Sigitas Tamulevičius už mokslo darbų ciklą „Aukštųjų technologijų kūrimas ir diegimas – naujos kartos mikro- / nanoprietaisai ir struktūros“ (iškėlė LMA Technikos mokslų skyrius). Laureatai susirinkusiems trumpai pristatė įvykdytus mokslo darbus. Kauno m. savivaldybės

Iš kairės: Vytauto Didžiojo universiteto rektorius akad. Juozas Augutis, Kauno technologijos universiteto l. e. p. mokslo ir inovacijų prorektorė prof. Asta Pundzienė, Kauno miesto mokslininko premijos laureatas akad. Sigitas Tamulevičius, Kauno miesto meras Visvaldas Matijošaitis, Kauno miesto mokslininko premijos laureatė prof. habil. dr. Rasutė Žukienė, LMA prezidentas Valdemaras Razumas, Kauno miesto savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus vedėjo pavaduotoja Ona Visockienė, LMA viceprezidentas Domas Kaunas

meras V. Matijošaitis įteikė diplomus ir pasveikino laureatus, pasidžiaugė bendradarbiavimu su LMA įgyvendinant šią puikią iniciatyvą ir net pasiūlė padidinti premiją iki 5 tūkst. eurų, tuo sulaukdamas aplodismentų.

Po to LMA prezidentas V. Razumas apžvelgė svarbiausius 2017 m. LMA įvykius, akcentuodamas, kad metų pradžioje (sausio 24 d.) pradėti LMA prezidento rinkimai baigėsi spalio 24 d., kai LMA prezidentu buvo išrinktas LMA tikrasis narys J. Banys. LMA narių visuotinis susirinkimas patvirtino nutarimą dėl naujo LMA prezidiumo rinkimų datos – 2018 m. sausio 9 d.

Šventiniame koncerte, kurį vedė LMA skyriaus „Mokslininkų rūmai“ vadovė Aldona Daučiūnienė, skambėjo Lietuvos muzikos ir teatro akademijos doc. Deivido Staponkaus ir jo studentų atliktos kalėdinės melodijos.

Parengė Lyda Milošienė, LMA vyriaus. referentė

renginiai – konferencijos – akademiniai skaitymai

Prof. Algio Mickūno viešnagė

Spalio 3 d. ir 10 d. LMA viešėjo Algis Mickūnas – Ohajo universiteto (JAV) profesorius, tarptautiniu mastu pripažintas fenomenologas, LMA užsienio narys, apdovanotas medaliais ir garbės ženklais. Neabejoju, kad tokios jo sparnuotos frazės kaip „Reikia svilinti išrinktiesiems padus“, „Džiaukis gyvenimu, nes rytoj gali būti per vėlu arba kaina pakils“, „Ne ugdome žmogų, bet dresuojame ekspertą“ sklandys dar ilgai. Girdėjau juokaujant, kad A. Mickūnas nenulipa nuo lagaminų – nuolat lankosi Indijos, Japonijos,

Jungtinių Arabų Emyratų, Peru, Prancūzijos, Šveicarijos, Vokietijos ir kitų šalių universitetuose. Galima teigti, kad Lietuvoje jis būna tiek, kad pasiilgtume profesoriaus aštrios minties ir nejaustume tuštumos, jam užsibuvus už Atlanto.

A. Mickūnas yra ypatingas kalbėtojas. Profesorius niekada nesinaudoja užrašais. Tai nereiškia, kad jis nesiruošia paskaitoms. Buvau liudininkas to, kai praleido konferencijos „vakarėlį" norėdamas pasiruošti kitos dienos pranešimui. Antra, jo paskaitos kupinos anekdotų. Bet už kiekvieno anekdoto slypi rimti dalykai. Trečia, profesorius visada demonstruoja platų požiūrį ir įvairių civilizacijų išmanymą. Pavyzdžiui, per paskaitą sužinojau, kad jo e. pašto pavadinimas „abuali" arabiškai reiškia „dėdė Algis". Paskaitose – daugybė pavyzdžių iš kitų kultūrų ir civilizacijų. Ketvirta, jo temos – visada patrauklios ir aktualios, pradedant erotikos diskursais ir baigiant demokratijos viražais. Šįkart A. Mickūnas kalbėjo apie filosofinę kovą tikrovės klausimais, apie modernybės subjektą ir apie subjekto „mirtį". Beje, komunikacijos filosofija – kita profesoriaus tema, kurią jis plėtojo paskaitose Vilniaus Gedimino technikos universitete. Nors žodis „sistema" nebemadingas, A. Mickūno politinė filosofija, komunikacijos studijos, ugdymo

LMA užsienio narys prof. Algis Mickūnas

filosofija, fenomenologinė epistemologija, gyvenamojo pasaulio estetika yra tai, kas išplaukia vienas iš kito ir sudaro neatsiejamą visumą – žmogaus nuo Kriklinių žemės pasaulinę visumą.

Prof. dr. Tomas Kačerauskas, Vilniaus Gedimino technikos universiteto Filosofijos ir kultūros studijų katedros vedėjas

Naujos maisto saugos ir kokybės tendencijos

Aleksandro Stulginskio universitete (ASU) spalio 5–7 d. įvyko tarptautinė mokslinė konferencija „Naujos maisto saugos ir kokybės tendencijos". Ją organizavo ASU Agronomijos fakulteto Žemės ūkio ir maisto mokslų instituto bei Miškų ir ekologijos fakultetai ir LMA. Akademikai Zenonas Dabkevičius ir Pranas Viškelis buvo organizacinio komiteto nariai. Į kvietimą dalyvauti konferencijoje atsiliepė daugiau kaip šimtas mokslininkų iš Lietuvos, Lenkijos, Turkijos, Irako, Ukrainos, Rusijos, Latvijos universitetų, Kauno kolegijos, Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro ir Lietuvos verslo subjektų.

Plenariniame konferencijos posėdyje pranešimus skaitė prof. dr. Jazmina Peškė (Jasmin Peschke, Gėtėanumo (Goetheanum) laisvoji humanitarinė aukštoji mokykla, Šveicarija), prof. dr. Marija Jeznach (Maria Jeznach, Varšuvos gyvybės mokslų universitetas, Lenkija), prof. dr. Kazimieras Lukauskas (Gyvūnų sveikatos pasaulio organizacija (OIE), Prancūzija, Lietuva), prof. dr. Elvyra Jarienė (ASU, Lietuva). Pranešėjai pristatė mokslo pasiekimais grįstų žinių apie globalias naujas maisto saugos ir kokybės valdymo, vartotojų įpročių kitimo tendencijas, išteklių naudojimo efektyvumą, ūkininkavimo sistemų (įprastinių, ekologinių ir biodinaminių) poveikį Lietuvoje, ES šalyse. Pateiktos rekomendacijos, kaip didinti saugių augalinės ir gyvulinės kilmės žaliavų bei produktų konkurencingumą vidaus ir užsienio rinkose užtikrinti tvarią jų plėtrą.

Posėdžiuose ir stendiniuose pranešimuose pristatytos įvairių ūkininkavimo sistemų poveikio augalinių ir gyvūninių maisto žaliavų gamybai, kokybei, saugai ir miško išteklių (medžių sulos) racionaliam naudojimui mokslinių tyrimų idėjos,

problemos ir tobulinimo kryptys. Aptartos ateities tendencijos, aktualios žemės ūkio ir kitam verslui, siekiant didinti konkurencingumą ir sprendimų efektyvumą, skatinti smulkių ir vidutinių įmonių veiklą bei viešojo ir privataus sektorių partnerystę.

Trečiąją konferencijos dieną Lietuvos verslo firmos konferencijos dalyviams pristatė inovatyvius maisto produktus, laboratorinę įrangą. Patirtimi dalijosi UAB „Mėlynė“, „Paslaugos žemdirbiams“, „Kvalitetas“, „Biodinamika LT“, „Evaldo duona“ atstovai, ūkininkai Tiknevičiai ir Martinėliai.

LMA tikrasis narys Pranas Viškelis ir prof. Elvyra Jarienė, konferencijos organizacinio komiteto pirmininkė

Genomo redagavimo naujienos

Kairėje – akad. Virginijus Šikšnys

Spalio 11 d. LMA įvyko konferencija „Genomo redagavimo tyrimų naujausios žinios“, kurios svarbiausias tikslas – aptarti genomo redagavimo naujausias technologijas, leidžiančias tiksliai įterpti arba pakeisti DNR seką gyvojo organizmo genome, ir jų perspektyvas: biologijoje – nagrinėjant gyvųjų organizmų veikimo principus, medicinoje – siekiant gydyti paveldimas ligas bei biotechnologijoje – kuriant naujas augalų ir gyvūnų veisles. Buvo perskaityti pranešimai, apžvelgiantys šios technologijos raidą, galimybes, taikymą, bioetinius ir teisinius aspektus.

Sveikinimo žodį tarė konferencijos pirmininkas Vilniaus universiteto (VU) Medicinos fakulteto Biomedicinos mokslų instituto Žmogaus genomo tyrimų centro mokslinis vadovas akad. Vaidutis Kučinskas. Jis, apžvelgęs CRISPR technologijos raidą Lietuvos ir pasaulio mokslinių atradimų istoriniame kontekste, pristatė pagrindines šiuo metu naudojamas genomo redagavimo technologijas. Pagrindinį pranešimą „Genomo redagavimas: dabartis ir perspektyvos“ skaitė Biotechnologijos instituto Baltymų ir nukleorūgščių sąveikos tyrimų skyriaus vedėjas akad. Virginijus Šikšnys.

VU Biomedicinos mokslų instituto Žmogaus ir medicininės genetikos (BMI ŽMG) katedros mokslininkė, gydytoja genetikė Violeta Mikštienė pranešime „Žmogaus genomo redagavimas medicinoje – kur esame ir kuria kryptimi einame?“ apžvelgė genetinės inžinerijos įrankių taikymą medicinoje. Taip pat buvo pristatyti VU BMI ŽMG katedros mokslininkų atliekami genomo redagavimo eksperimentai pasitelkiant CRISPR/Cas9 įrankį. 2017 m. rugsėjo mėn. pradėtas naujas projektas „INgenes“, kuriame numatomas ląstelių genomo redagavimas siekiant patvirtinti intelektinės negalios / įgimtų anomalijų kandidatinius genus ir nustatyti šių genų raiškos modelius, funkcijas bei koduojamų baltymų tarpusavio sąveikas.

Žmogaus genomo redagavimo tyrimų etines prieštaras ir teisinio reglamentavimo problemas nagrinėjo VU Medicinos fakulteto Medicinos istorijos ir etikos skyriaus vedėjas, Lietuvos bioetikos

komiteto direktorius prof. dr. Eugenijus Gefenas kartu su dr. Asta Čekanauskaite. Vienas žymiausių Lietuvos sodininkystės ir daržininkystės specialistų akad. Vidmantas Stanys pranešime „Genomo redagavimas – naujos galimybės agrariniame sektoriuje“ supažindino su CRISPR/Cas9 genomo redagavimo sistemos teikiamomis galimybėmis tiriant žemės ūkio augalų bei gyvūnų genų funkcijas ir konstruojant gyventojų poreikius atitinkančius augalus ir gyvūnus, siekiant spręsti su augančiu maisto poreikiu susijusias problemas.

Diskusijose dalyvavo konferencijos pirmininkas akad. V. Kučinskas, pranešėjai akad. V. Šikšnys, akad. V. Stanys bei kiti Akademijos nariai, tarp kurių akad. Česlovas Venclovas, akad. Kęstutis Sasnauskas, akad. Vytautas Petras Rančelis, akad. Darius Danusevičius ir kiti. Visi diskusijos dalyviai pabrėžė – svarbiausia Lietuvoje vykdyti ir fundamentinius mokslinius tyrimus, kuriais remiantis vėliau gali būti formuojami taikomieji tyrimai.

LMA tikrasis narys Vaidutis Kučinskas

Tarptautinė konferencija „Gyvasis gamtos ženklas“

Akad. Audrius Maruška (kairėje) su konferencijos dalyviais iš svetur

Spalio 19–20 d. LMA įvyko 11-oji tarptautinė mokslinė konferencija „Gyvasis gamtos ženklas 2017“. Joje dalyvavo įvairių mokslo sričių (fizinių, biomedicinos, technologijos) mokslininkai ir tyrėjai. Konferencijos dalyvius pasveikino Lietuvos farmacininkų asociacijos prezidentas prof. Eduardas Tarasevičius. Sulaukta 70 dalyvių iš Švedijos, Vokietijos, Lenkijos, Italijos, Baltarusijos, Latvijos ir Lietuvos. Konferencijos organizatoriai – Vytauto Didžiojo universiteto Gamtos mokslų fakultetas, Šiaurės šalių skirstymo mokslų draugija (NoSSS) ir LMA.

Konferencijos tikslas – skatinti mokslinių tyrimų tarpdalykinį, daugiakryptį pobūdį, pasidalyti naujausiomis šios srities žiniomis. Konferencijoje, kur gvildenami klausimai, susiję su gyvosios gamtos tyrimais bei tyrimų sklaida, gausiai dalyvavo doktorantai, studentai. Taupant gamtinius išteklius buvo pristatyti elektroniniai „stendiniai“ pranešimai.

Pranešimus skaitė augalų fiziologas, buvęs Lenkijos mokslų akademijos viceprezidentas ir parlamento narys Ryšardas Gureckis (Ryszard Górecki); analizės bei neurodegeneracinių ligų daugelio globalių projektų koordinatorius, vienas žinomiausių spektrometrinės bioanalizės ekspertų, Švedijos Karališkosios mokslų akademijos narys, dalyvaujantis chemijos srities Nobelio premijos komitete Jonas Bergkvistas (Bergquist) iš Upsalos universiteto; bioanalitikai Boguslavas Buševskis (Boguslaw Buszewski) iš Torūnės universiteto (Lenkija) ir Stafanas Nilsonas (Staffan Nilsson) iš Lundo universiteto (Švedija), taip pat šiuo metu Italijoje pirmaujančių mokslininkų sąraše esantis Nacionalinės tyrimų tarybos instrumentinės analizės ekspertas Saulius Kačiulis. Jie su jaunaisiais mokslininkais pasidalijo tyrimų rezultatais ir metodologinėmis naujovėmis.

Šiuo metu labai aktualūs yra mokslo etikos klausimai. Konferencijoje pranešimą apie atsakingą mokslą skaitė Europos chemikų draugijos „Etika chemijoje“ darbo grupės pirmininkas Hartmutas Frankas (Hartmut Frank) iš Bairoito universiteto (Vokietija). Svečius priėmė LMA prezidentas Valdemaras Razumas ir, dalyvaujant LMA Technikos skyriaus pirmininkui Gintautui Žinteliui, diskutuota LMA istorijos, misijos visuomenėje, bendradarbiavimo su užsieniu klausimais.

Renginį rėmė Lietuvos mokslo taryba ir verslo partneriai UAB „Analytical solutions“, UAB „Armgate“ ir UAB „Thermo Fisher Scientific Baltics“.

LMA tikrasis narys Audrius Maruška, konferencijos pirmininkas

Citrusai Lietuvoje

Dr. Gražinos Stanienės ir akad. Vidmanto Stanio monografijos „Citrusai“ sutiktuvėse buvo galima paragauti citrusinių vaisių, išaugintų ir Lietuvoje

Lapkričio 7 d. Žemės ūkio ir miškų mokslų skyrius kartu su LMA skyriumi „Mokslininkų rūmai“ organizavo diskusiją „Ar augs citrusai Lietuvoje?“ ir pristatė dr. Gražinos Stanienės bei akad. Vidmanto Stanio monografiją „Citrusai“. Pokalbiui vadovavo akad. Zenonas Dabkevičius. Renginį pagyvino meninę programą atlikusi Balio Dvariono dešimtmetės muzikos mokyklos mokinė būsimoji solistė Rugilė Klimaitytė (koncertmeisterė Vaiva Blažienė).

Diskusijoje kalbėjo knygos autoriai, recenzentė dr. Dalia Gelvonauskienė, Aleksandro Stulginskio universiteto, Kauno botanikos sodo mokslininkai. Skaitytojai knygoje ras surinktą informaciją apie jau nuo seno lietuvius dominusią, unikalią augalų grupę. Monografijoje autoriai apibendrino sukauptą medžiagą ir savo tyrimų rezultatus įvairiais citrusinių augalų biologijos, sistematikos, veislių grupavimo, augalų auginimo oranžerijose ir žiemos soduose klausimais. Parodyta iš citrusinių augalų gaunamų eterinių aliejų įvairovė, aprašyti citrusinių augalų auginimo uždarose patalpose savitumai, nurodytos svarbiausios ligos ir kenkėjai. Pateikti augalų rūšių ir veislių vardai anglų, vokiečių, prancūzų ir kitomis kalbomis. Renginio metu vyko citrusinių vaisių, taip pat išaugintų ir Lietuvoje, degustacija.

Elena Narušytė, LMA Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriaus mokslinė sekretorė

Jungtis tarp Prancūzijos ir Lietuvos

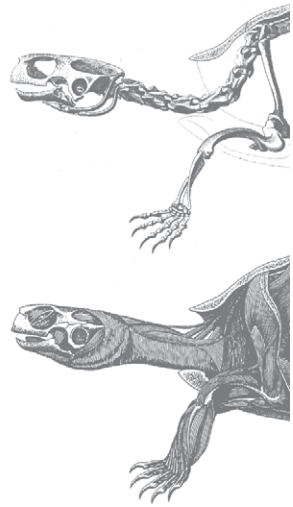

Lapkričio 9 d. LMA įvykusiame Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus atvirame posėdyje buvo pristatytas bendras LMA ir Valstybinio mokslinių tyrimų instituto Gamtos tyrimų centro projektas – leidinys „Liudvigas Heinrichas Bojanus“. Tai nedidelė knyga, versta iš prancūzų kalbos ir skirta visiems, besidomintiems mokslo ir Lietuvos istorija, iškiliausiomis asmenybėmis. Knygoje pristatoma pasaulinio masto XIX a. pradžioje dirbusio ir visą aktyvųjį mokslininko gyvenimą Vilniuje praleidusio biologo, zoologo ir anatomo prof. L. H. Bojanaus biografija.

Posėdyje dalyvavo LMA prezidiumo atstovai, svečiai iš Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Medicinos akademijos Anatomijos instituto, šio universiteto Veterinarijos akademijos, Lietuvos–Prancūzijos prekybos rūmų, Gamtos tyrimų centro, Vilniaus universiteto ir kitų institucijų. Taip pat ir leidinio autoriai: Paryžiuje ir Strasbūre gyvenantys Filipas Edelis (Philippe Edel) ir Piotras Daškievičius (Piotr Daszkiewicz).

Kodėl ši knyga apie visą aktyvų mokslininko gyvenimą Vilniuje praleidusį mokslininką gimė Prancūzijoje? Ar galima pasakyti ką nors naujo apie prieš 240 metų gimusį ir prieš 190 metų mirusį, nors ir iškiliausią, asmenį? Kaip atrodo Lietuvos mokslo įžymybė užsieniečių akimis? Ko vertas XIX a. mokslas šiandienos akimis? Į tai atsakė Filipas Edelis ir jam talkinusi vertėja Rima Meškutė, taip pat vieno iš autorių žmona Liudmila Edel-Matuolis. Filipas Edelis apžvelgė plačią to meto Prancūzijos panoramą, kai revoliucijos teroro genama Bojanaus šeima kartu

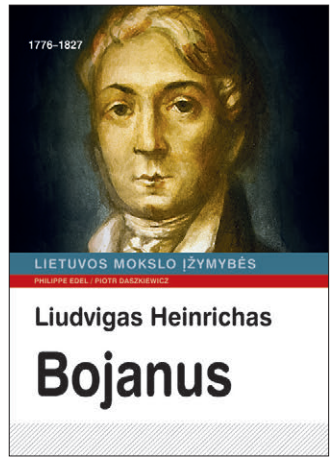

L. H. Bojanaus piešinio fragmentas

su daugybe pabėgėlių buvo priversta palikti šalį ir pasitraukti į kaimyninę Vokietiją.

Knygoje pateikta nemažai paties Bojanaus piešinių, vaizdžiai įrodančių, koks jis buvęs puikus piešėjas. Jis puikiai piešė ant lentos per paskaitas, o vienai savo anatominei monografijai apie balinį vėžlį spausdinti netgi atsikvietė į Vilnių spaustuvininką iš Vokietijos, užsakė pagaminti reikiamą įrangą ir taip tapo pirmosios litografinės spaustuvės Vilniuje įkūrėju. Apie Bojanaus anatominių piešinių aukštą profesinę vertę kalbėjo Lietuvos sveikatos mokslų universiteto prof. Dainius Haroldas Pauža. Ne veltui JAV Harvardo universiteto dėka ši knyga buvo perkelta į elektroninę erdvę.

LMA tikrasis narys Vincas Būda

Kur sunkiausius darbus atlieka bakterijos

Lapkričio 14 d. LMA Matematikos, fizikos ir chemijos mokslų skyriaus Chemijos sekcijos nariai ir Skyriaus pirmininkas Feliksas Ivanauskas buvo nuvykę į Alytaus regioninį atliekų tvarkymo centrą. Ten jie susipažino su teikiamomis paslaugomis, inžineriniais procesais, jų valdymo principais ir centro valdymo struktūra. Apžiūrėjo mechaninius įrenginius, iš dalies išrūšiuojančius atliekas pagal sudėtį ir dalelių dydį. Vėliau mokslininkus sudomino maistinių ir organinių atliekų utilizavimo procesas, kuriame pagrindinį darbą atlieka mikroorganizmai. Atliekos utilizuojamos keliais ciklais, kuriuose dalyvauja skirtingi mikroorganizmai. Pirmiausiai atliekos brandinamos, po to sudedamos į milžiniškas kameras, kur sukuriama mažai deguonies turinti aplinka. Tuomet anaerobiniai mikroorganizmai ima doroti

maistines ir organines atliekas, gamindami metaną ir kitas dujas, kurios surenkamos talpyklose. Po to atliekos perkeliamos į kitą talpyklą, kur jas bakterijos skaido aerobinėmis sąlygomis. Dvi skirtingas metano koncentracijas turinčios dujų talpos reikalingos tam, kad maišant dujas būtų galima pagaminti vidaus degimo variklį varantį dujų mišinį. Prieš patekdamos į vidaus degimo variklio cilindrus, dujos išvalomos nuo sieros junginių, kuriuos reaktoriuje oksiduoja bakterijos. Vidaus degimo variklis suka 450 KW galios elektros srovės generatoriaus rotorių, kurio pagamintos elektros energijos užtenka visiems regioninio atliekų tvarkymo centro technologiniams procesams.

Įmonė visiškai apsirūpina ne tik elektros energija, bet ir šiluma, kurios pakankamai išsiskiria, vykstant mikroorganizmų metabolizmo procesams.

Vėliau akademikai susitiko su Alytaus savivaldybės atstovais, kur buvo aptarti Alytaus regioninio atliekų tvarkymo centro veiklos niuansai. Išvykos pabaigoje aplankė Alytaus Adolfo Ramanausko-Vanago gimnaziją, apžiūrėjo gimnazijos istorijos ir kraštotyros muziejų ir Sporto informacijos centrą-muziejų.

LMA tikrasis narys Arūnas Ramanavičius

Laivai išplaukė be mūsų

Lapkričio 15 d. LMA Matematikos, fizikos ir chemijos mokslų skyrius organizavo susirinkimą-diskusiją, skirtą aptarti Europos Sąjungos inicijuojamas Flagmanų (Flagship) programas, CERN, „Spallator" ir kitas. Įžangos žodžiu susirinkimą pradėjo skyriaus pirmininkas akad. Feliksas Ivanauskas. Lietuvos atstovas Flagmanų finansuotojų taryboje akad. Rimantas Ramanauskas supažindino su pagal FET (*Future and Emerging Technologies*) programas vykdomomis iniciatyvomis. Naujieji mokslo flagmanai turėjo vesti Europos tyrėjų laivyną pačiomis aktualiausiomis kryptimis. 2013 m. buvo suformuotos dvi „flotilijos": Grafeno ir Žmogaus smegenų iniciatyvos. Pirmoje iš jų dalyvauja daugiau nei 150 akademinio ir pramonės mokslo grupių iš 23 Europos šalių, vykdančių 18 atskirų projektų. Visi tyrimai, apimantys ne tik grafeno, bet ir 2D medžiagų tyrimus, planuojami iki 2023 m. Jų bendras biudžetas sieks 1 mlrd. eurų. Šią sumą po lygiai turėtų skirti Europos Komisija ir šalys-dalyvės.

Grupių iš Lietuvos pirmųjų dviejų iniciatyvų dalyvių sąrašuose nerasime (Grafeno iniciatyvoje dalyvauja estai ir baltarusiai). Į šiuos laivus jau pavėlavome, gal spėsime į kitus. Šiemet įvyko naujų iniciatyvų atranka, kurias pristatė akad. Leonas Valkūnas. Šalims įvertinti buvo pateiktos 24 naujų iniciatyvų idėjos. Lietuvos mokslo tarybos (LMT) ir vėl nesudomino, o LMA nariai parėmė tris iš pasiūlytų: nanoarchitektroniką, tiesioginį saulės energijos vertimą ir sveikatos apsaugos ateities tyrimus. Belieka laukti atrankos rezultatų.

Baltijos kaimynus aplenkėme kitoje srityje – pirmieji ir vieninteliai iš Baltijos šalių nutarėme tapti Europos branduolinių tyrimų centro (CERN) asocijuotąja nare. Pranešimą apie šį plačiai žiniasklaidoje aprašytą įvykį padarė akad. Juozas Vidmantis Vaitkus. Mūsų mokslininkų branduolio fizikos srities pasiekimai nėra ypatingai ryškūs, o šios srities tyrimų nerasime nei tarp deklaruojamų Lietuvos mokslo prioritetų, nei sumaniosios specializacijos krypčių sąraše, todėl auditoriją labiau domino, kaip (ir ar?) pavyks į Lietuvos mokslo biudžetą susigrąžinti 900 tūkst. eurų, kurie bus kasmet pervedami CERN'ui. Suma, atitinkanti aštuoniolikos LMT mokslininkų grupių projektų finansus. Ką už tai gausime? Atsakymas buvo – naujas mokslininkų kompetencijas. Ir gana aptakią Švietimo ir mokslo ministro patarėjo akad. Eugenijaus Butkaus užuominą apie CERN'o planuojamą Lietuvoje įkurti inovacijų inkubatorių.

LMA tikrasis narys Arūnas Krotkus

Jaunieji mokslininkai – žemės ūkio pažangai

LMA Žemės ūkio ir miškų mokslų skyrius lapkričio 16 d. organizavo 6-ąją žemės ūkio srities jaunųjų mokslininkų konferenciją „Jaunieji mokslininkai – žemės ūkio pažangai“. Tai jau antroji tarptautinė konferencija, skatinanti jaunųjų mokslininkų tarptautinį bendradarbiavimą. Konferencijos tikslas – telkti jaunuosius mokslininkus, tyrinėjančius augalininkystės, sodininkystės ir daržininkystės, agrobiologijos ir agroekologijos, dirvožemio ir agrochemijos, miškininkystės, zootechnikos ir veterinarinės medicinos, žemės ūkio ir aplinkos inžinerijos, maisto saugos ir kokybės raidą bei teikiančius siūlymus aktualioms šios srities problemoms spręsti.

Plenariniame posėdyje sveikinimo žodį tarė LMA prezidentas Valdemaras Razumas, Žemės ūkio ministerijos Ekonomikos ir tarptautinio bendradarbiavimo departamento Strateginio planavimo ir mokslo skyriaus vedėja dr. Zita Duchovskienė, Latvijos žemės ūkio ir miškų mokslų akademijos prezidentė, LMA užsienio narė prof. Baiba Rivža, UAB „Dotnuva Baltic“ vadybininkas Sigitas Rymko.

Konferencijoje dalyvavo 34 jaunieji mokslininkai: 26 iš Lietuvos mokslo ir studijų institucijų (Lietuvos

Zootechnikos, veterinarijos, maisto saugos ir kokybės sekcija

agrarinių ir miškų mokslų centro, Lietuvos sveikatos mokslų, Aleksandro Stulginskio universitetų, Gamtos tyrimų centro, Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto), aštuoni iš Latvijos žemės ūkio, Latvijos universitetų ir Latvijos valstybinio miškų tyrimo instituto „Silava“, vienas iš Estijos gyvybės mokslų universiteto. Taip pat doktorantė iš Ukrainos ir doktorantas iš Sirijos, studijuojantys Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centre, Baltarusijos atstovas.

Plenariniame posėdyje pranešimus skaitė penki jaunieji mokslininkai iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos. Vėliau konferencijos darbas vyko trijose sekcijose: Agronomijos ir agrobiologijos, Miškotyros ir sodininkystės, Zootechnikos, veterinarijos, maisto saugos ir kokybės. Apdovanojimus pelnė Mihelis Arė (Mihel Are, Estijos gyvybės mokslų universitetas), Radvilė Nagrockaitė-Lelešienė ir Monika Toleikienė (Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centras), Oksana Fokina (Latvijos universitetas), Monika Raškauskaitė (Aleksandro Stulginskio universitetas), Karolis Sivickis (Gamtos tyrimų centras), Urtė Liaudanskaitė (Lietuvos sveikatos mokslų universitetas).

Manome, kad ši konferencija padės skleisti informaciją apie vykdomus naujausius fundamentinius ir taikomuosius mokslinius tyrimus, stiprins ryšius tarp įvairių šalių žemės ūkio, biologijos ir socialinių mokslo sričių mokslo ir studijų institucijų. Tikimės, kad jaunieji mokslininkai savo pirmaisiais tyrimais sudomins žemės ūkio specialistus ir verslininkus, pateiks žemės ūkio gamybos bei verslo konkurencingumą didinančių rekomendacijų.

LMA tikrasis narys Zenonas Dabkevičius,
Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriaus pirmininkas

Valstybiniame mokslinių tyrimų institute Inovatyvios medicinos centre

Lapkričio 23 d. Centre įvyko Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus narių išvažiuojamasis susirinkimas tema „Šiuolaikiniai kamieninių ląstelių tyrimai ir taikymas medicinoje“. Centro vadovas prof. Algirdas Venalis supažindino su šios mokslo įstaigos raida, struktūra, aptarė svarbiausias dabartines veiklos ir finansavimo problemas. Jis pažymėjo, kad VMTI Inovatyvios medicinos centras tyrimus vykdo pagal keturias pagrindines LR Vyriausybės patvirtintas mokslines veiklos kryptis: Regeneracinių organizmo galimybių ir mechanizmų tyrimai ir jais pagrįstų gydymo technologijų kūrimas, Imunodiagnostikos ir individualizuotos imunoterapijos technologijų kūrimas, Naujų terapinės paskirties molekulių kūrimas ir biofarmacijos tyrimai ir Inovatyvių diagnostikos, gydymo, sveikatos stebėsenos ir ligų prevencijos technologijų tyrimai ir kūrimas. Direktoriaus pavaduotojas mokslo reikalams dr. Augustas Pivoriūnas supažindino su Kamieninių ląstelių biologijos skyriuje vykdomais fundamentiniais ir taikomaisiais

kamieninių ląstelių tyrimais. Jame dirbantys mokslo darbuotojai pirmieji Lietuvoje sėkmingai išskyrė, charakterizavo ir pradėjo naudoti tyrimams žmogaus mezenchimines kamienines ląsteles (MKL). Dabartiniu metu MKL yra plačiausiai pasaulyje naudojamas eksperimentinis kamieninių ląstelių modelis.

Po pristatymo LMA nariai apsilankė Regeneracinės medicinos (vadovė dr. Eiva Bernotienė) ir Imunologijos skyriuose (vadovas dr. Mykolas Mauricas), kuriuose vykdomi darbai su mezenchiminėmis kamieninėmis ląstelėmis bei fundamentiniai ir taikomieji moksliniai tyrimai imunologijos, ląstelių kultūros technologijų ir imuninės analizės srityse. Nuo 2014 m. Centre veikia Atviros prieigos laboratorijos, teikiančios paslaugas tyrėjams. Imunotechnologinių, Ligos biožymenų, Biofarmacijos procesų tyrimų laboratorijos, Biomodelių ir ikiklinikinių tyrimų centras, Kamieninių ląstelių bei jų terapinio panaudojimo tyrimų bei Skaitmeninės ir molekulinės patologijos laboratorijos. Akademikai ir Centro atstovai diskusijoje aptarė aktualius šiuolaikinių mokslinių tyrimų medicinoje aspektus pasaulyje ir Lietuvoje, Centro tolesnės veiklos perspektyvas reformuojant mūsų šalies universitetų ir mokslo institucijų struktūrą.

LMA tikrasis narys Vytautas Basys,
Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus pirmininkas

Gamtos ir gyvybės mokslų ateitis

Jaunųjų mokslininkų konferencija „Bioateitis: gamtos ir gyvybės mokslų perspektyvos“ įvyko gruodžio 7 d. Jubiliejinę, dešimtąją konferenciją sveikinimo žodžiu pradėjo LMA prezidentas Valdemaras Razumas. Jis skatino jaunuosius mokslininkus plėtoti ir puoselėti naujas biologijos, medicinos ir geomokslų srities kryptis. Mokslininkus sveikino ir nuolatinis konferencijos rėmėjas, UAB „Thermo Fisher Scientific Baltics“ mokslinių tyrimų eksperimentinės plėtros direktorius prof. Arvydas Lubys, LMA Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus pirmininko pavaduotojas akad. Vytas Antanas Tamošiūnas.

Plenariniame posėdyje pranešimą apie radioaktyviąją anglį aplinkoje ir jos taikymą šiuolaikiniuose biologijos, medicinos ir kituose moksluose skaitė akad. Jonas Mažeika. Vėliau pranešimai buvo skaitomi sekcijose. Didžiausioje iš trijų – Medicinos sekcijoje buvo išklausyta 13 pranešimų iš Vilniaus ir iš Lietuvos sveikatos mokslų universitetų. Biochemijos ir biotechnologijos sekcijoje – 11, o Biologijos, ekologijos ir geomokslų sekcijoje – penki pranešimai. Pirmųjų vietų laimėtojai – dr. Monika Biesevičienė (Medicinos sekcija), Miglė Kazlauskienė (Biochemijos ir biotechnologijos sekcija) ir Eglė

Biologijos, ekologijos ir geomokslų sekcijos jaunieji mokslininkai ir akademikai

Medicinos ir Biochemijos ir biotechnologijos sekcijų geriausių pranešimų autoriai ir akademikai

Jakubavičiūtė (Biologijos, ekologijos ir geomokslų sekcija) – turi ir tarptautinio lygio publikacijų.

Diskusijose mokslinių sekcijų pirmininkai (akad. Zita Kučinskienė, akad. Limas Kupčinskas, akad. Rūta Dubakienė, akad. Vaidutis Kučinskas, akad. Kęstutis Sasnauskas, akad. V. A. Tamošiūnas, akad. Česlovas Venclovas, akad. Mečislovas Žalakevičius ir akad. Robert Mokrik) apibendrino pranešimus bei linkėjo jauniesiems mokslininkams tolesnės sėkmės moksliniuose darbuose.

LMA tikrasis narys Vytas Antanas Tamošiūnas, Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus pirmininko pavaduotojas

LMA skyriaus „Mokslininkų rūmai“ renginiai

Artėjant Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui skyrius organizavo šiai datai skirtą renginį. Pristatyta naujai išleista Lietuvoje Aleksandro Merkelio monografija „Antanas Smetona. Jo visuomeninė, kultūrinė ir politinė veikla“. LMA, Vyčio paramos fondo, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų klubo surengtame vakare kalbėjo LMA prezidentas Valdemaras Razumas, istorikas dr. Algimantas Kasparavičius, Vyčio paramos fondo pirmininko pavaduotojas Vilius Kavaliauskas, poetas, publicistas dr. Vytautas Rubavičius, filosofas prof. Vytautas Radžvilas, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų klubo prezidentė Birutė Valionytė, knygos rėmėjas dr. Pranas Kiznis, poetė, rašytoja, Kovo 11-osios Akto signatarė Vidmantė Jasukaitytė.

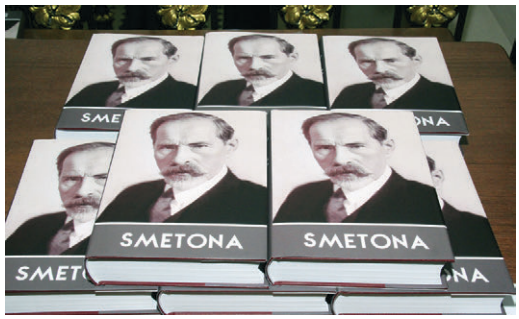

Renginį vedė Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras Liudvikas Narcizas Rasimas.

Ši knyga – unikali Prezidento bendražygio Aleksandro Merkelio studija apie Antaną Smetoną – apie

Gruodžio 15 d. „Mokslo žinių diena“. Prof. Libertas Klimka skaito paskaitą „Kalendorinės žiemos šventės ir apeigos“ Vilniaus Mykolo Biržiškos gimnazijoje

Atgimimo viltį, valstybės realijas, apie negailestingą politinę kovą, valstybės ir asmenybės tragediją. Tai išsamiausia lietuvių istoriografijoje studija apie vieną iškiliausių XX a. Lietuvos tautinio atgimimo veikėjų, pirmąjį Lietuvos Respublikos Prezidentą.

Skyrius tęsė mokslo populiarinimo renginių ciklą „Mokslas visuomenei“. Paskaitoje „Informatika šiandien ir jos perspektyvos ateityje“ akad. Adolfas Laimutis Telksnys Vytauto Didžiojo gimnazijos moksleiviams pasakojo, kaip ateityje bendrausime su robotais, kalbančiais gimtąja kalba. Lapkričio 8 d., bendradarbiaujant su Technikos mokslų skyriumi ir Vilniaus technologijų ir dizaino kolegija, surengta konferencija „Techninės inovacijos tvarios visuomenės poreikiams“, kurioje pranešimus skaitė akademikai Jurgis Vilemas ir Jurgis Kazimieras Staniškis.

„Mokslo žinių dienų“ metu Vilniaus Mykolo Biržiškos gimnazijoje lankėsi ir paskaitas skaitė akad. Valdas Laurinavičius, akad. Gintautas Tamulaitis, prof. Libertas Klimka, dr. Virginija Bukelskienė ir kiti. Simono Stanevičiaus gimnazijoje, Aleksandro Puškino vidurinėje mokykloje, Vilniaus licėjuje, Vytauto Didžiojo gimnazijoje lankėsi akad. Aivaras Kareiva, Vilniaus universiteto doc. fizikas Vitalijus Belousovas, Lietuvos edukologijos universiteto doc. psichologė Ramutė Jurkutė, etnologas prof. Libertas Klimka ir kiti. Moksleiviams buvo organizuotos ekskursijos į VU Lazerinių tyrimo centrą, į Saugomų teritorijų nacionalinį lankytojų centrą. Iš viso šį ketvirtį surengti 24 renginiai, iš jų 16 – „Mokslo žinių dienos“.

Svarbus skyriaus „Moksleininkų rūmai“ veiklos baras yra kultūriniai renginiai iš ciklo „Profesorius ir jo mokykla“. Kartu su Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriumi spalio 24 d. surengtas vakaras profesoriams Aleksandrui Livontui ir Olgai Šteinberg atminti. Plačiau jį aprašė renginyje dalyvavusi žurnalistė Irena Gelažiūtė: „Renginys buvo skirtas dviem iškiliems muzikams pedagogams, po Antrojo pasaulinio karo pakviestiems į Lietuvą. Puikiai baigę Maskvos Piotro Čaikovskio konservatoriją, jie savanoriškai atvyko į pokario Kauną, vėliau Vilnių. Vakaro metu pristatyta kultūrologės prof. habil. dr. Ritos Aleknaitės-Bieliauskienės knyga „Iškilūs XX a. Lietuvos atlikėjai ir pedagogai: Aleksandras Livontas ir Olga Šteinberg“, kurioje autorė analizavo šias asmenybes supusią aplinką. Akad. Algirdas Gaižutis pabrėžė, kad kiekviena R. Aleknaitės-Bieliauskienės knyga – ne siauras muzikologinis pamąstymas, bet platus kultūrologinis ekskursas į epochą, kuri pagimdė knygos herojų gyvenimų drobę. Atsiveria knygos herojų gyvenimai, jų charakteriai, aplinkybės“. Apie profesorius mintimis dalijosi buvę mokiniai: pianistės profesorės Veronika Vitaitė, Aleksandra Žvirblytė, smuikininkai – buvęs M. K. Čiurlionio menų mokyklos smuikininkų ansamblio vadovas Andrius Krevnevičius, buvęs LR Seimo narys Gediminas Dalinkevičius.

Gruodžio 5 d. kartu su Matematikos, fizikos ir chemijos mokslų skyriumi (MFChMS) surengta atminimo popietė „Iškiliuosius akademikus Povilą Brazdžiūną, Henriką Pragarauską ir Povilą Algirdą Vaškelį prisimenant“. Prisiminimais dalijosi akad. Juozas Vidmantis Vaitkus, akad. Jūras Banys, akad. Mifodijus Sapagovas, akad. Donatas Surgailis, akad. Eugenijus Norkus, moksleininkų artimieji. Meninėje programoje dalyvavo Vilniaus Balio Dvariono dešimtmetės muzikos mokyklos mokytojų Raimondos

Tallat-Kelpšaitės ir Gyčio Cinausko dainavimo ir fortepijono klasių moksleivės. Renginį vedė MFChMS pirmininkas Feliksas Ivanauskas.

Gruodžio 19 d. surengtas kalėdinis koncertas LMA sesijos dalyviams. Skyrius šiuos metus užbaigė gruodžio 31 d. naujametiniu koncertu „Ispaniškas šėlsmas“. Nuotaikingą šventės programą atliko Zita Martinavičiūtė (sopranas), Algimantas Pauliukevičius (gitara), Liucija Puidokaitė (šokis), Virginija Kirnaitė (kastanjetės). Renginio vedėja – Irena Žilinskienė. Programoje – ispanų poeto ir dramaturgo Federiko Garsijos Lorkos kūryba.

Aldona Daučiūnienė, LMA skyriaus „Mokslininkų rūmai“ vadovė

žymius mokslininkus prisimenant

Kazimierui Meškauskui – 100

Akad. Kazimiero Meškausko nuotrauka iš LMA archyvo

Spalio 18 d. LMA Humanitarinių ir socialinių mokslų skyrius surengė atminimo popietę akademiko Kazimiero Meškausko, ilgamečio LMA prezidiumo vyriaus. mokslinio sekretoriaus ir Ekonomikos instituto direktoriaus 100-ųjų gimimo metinių proga. Dalyviai dalijosi bendro darbo su akad. K. Meškausku prisiminimais. 1935–1938 m. jis buvo nuteistas kaip prijaučiantis kairiosioms politinėms jėgoms ir dirbo akmentašiu tiesiant Žemaičių plentą, 1939–1940 m. – kūriku Kaune. Užgrūdintas gyvenimo universitetų, savo ryžtu, darbštumu ir sumanumu jis sėkmingai siekė mokslo aukštumų: 1947 m. baigė Vilniaus universitetą, o 1962 m. apsigynė ekonomikos mokslų (habil.) daktaro disertaciją ir buvo išrinktas LMA tikruoju nariu. 1958–1983 m. K. Meškauskas buvo renkamas Lietuvos valstybinio plano komiteto nariu, 1959–1974 m. buvo LTSR Aukščiausios Tarybos Plano ir biudžeto komisijos pirmininkas. Šios pareigos padėjo siekti Lietuvos industrializacijos decentralizavimo tolygiau išdėstant Lietuvos teritorijoje naujas gamyklas, rūpintis nuosekliu gyventojų įdarbinimu ir taip išvengti tolesnės šalies rusifikacijos. 1966 m. už tai pagrindžiančius tyrimus jam buvo suteikta LTSR valstybinė premija. Prisimindamas savo nelengvą vaikystę, Akademikas pasirūpino, kad nuo 2003 m. jauniesiems mokslininkams ekonomistams už mokslinius darbus būtų teikiama LMA Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriaus vardinė K. Meškausko premija.

Atminimo popietėje akademikai Leonardas Kairiūkštis, Algirdas Gaižutis, Benediktas Juodka ir Adolfas Laimutis Telksnys prisiminė bendrą su K. Meškausku darbą LMA prezidiume stiprinant mokslo perspektyvinį planavimą, rengiamų strateginių ekspertizių reikšmingumą šalyje, mokslinės techninės informacijos ir kompiuterinę infrastruktūrą. Kartu su kitais jubiliato bendradarbiais – buvusiu LR ekonomikos ir ūkio ministru prof. Vytautu Navicku, buvusiu LR Konkurencijos tarybos pirmininku doc. Rimantu Stanikūnu, vadybos teoretiku prof. Albinu Marčinsku, – prisiminė ir gražias žmogiškąsias Akademiko savybes, jo patriotizmą. Neatsitiktinai, atkūrus Nepriklausomybę, iš Ekonomikos instituto bendradarbių buvo išrinkta net trečdalis pirmųjų vyriausybių ekonomikos ministrų.

K. Meškauskas ypač mėgo liaudiškas dainas, žirgų lenktynes ant Sartų ledo, kartu su bendradarbiais žuvauti ir vėžiauti. Prisiminimais apie tėvo darbštumą ir bendrus darbus pasidalijo ir Akademiko dukra Dalia Pečiukaitienė bei sūnus Ugnius Meškauskas. Prieš susitikimą atminimo popietės dalyviai su K. Meškausko šeimos nariais aplankė Akademiko kapą.

LMA narys Antanas Buračas

atminimui

Lionginas Šepetys

(1926-11-23–2017-12-09)

2017 m. gruodžio 9 d., eidamas 92-uosius metus, mirė Lietuvos mokslų akademijos narys, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, menotyrininkas Lionginas Šepetys.

Lionginas Šepetys gimė 1926 m. lapkričio 23 d. Ukmergės rajone, Kazliškių kaime. 1953 m. baigė Kauno politechnikos instituto Architektūros fakultetą ir tapo inžinieriumi architektu. 1960–1963 m. mokėsi Visuomenės mokslų akademijos aspirantūroje Maskvoje ir apgynė menotyros mokslų kandidato disertaciją, 1976 m. įgijo humanitarinių mokslų habilituoto daktaro laipsnį, 1987 m. išrinktas Lietuvos mokslų akademijos nariu korespondentu (filosofija), nuo 2011 m. – LMA narys emeritas.

Mokslinės veiklos kryptys – modernizmo ir avangardizmo srovių, jų mokyklų ir sąveikų mene tyrinėjimas, menų palikimo ir paveldo analizė. 1953–1957 m. L. Šepetys dirbo Kauno politechnikos institute asistentu, vyresniuoju dėstytoju; 1957–1960 m. buvo komjaunimo ir partijos darbuotojas. 1964–1967 m. – Lietuvos komunistų partijos Centro komiteto Kultūros, mokslo, švietimo skyriaus vedėjas; 1963–1968 m. – Dailės instituto docentas; 1967–1976 m. – Lietuvos TSR kultūros ministras; 1976–1989 m. – Lietuvos komunistų partijos Centro komiteto sekretorius.

L. Šepetys buvo išrinktas septintojo–vienuoliktojo šaukimo Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos deputatu, dešimtojo ir vienuoliktojo šaukimo Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Pirmininku, vienuoliktojo šaukimo TSRS Aukščiausiosios Tarybos deputatu. 1990–1992 m. – Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo deputatas. Dirbo Švietimo, mokslo ir kultūros, Sveikatos komisijose. 1992 m. kandidatavo į Lietuvos Respublikos Seimą. 1995–1997 m. buvo Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos atstovas spaudai.

L. Šepetys buvo Lietuvos dailininkų sąjungos narys, nusipelnęs meno veikėjas. Signataras išleido knygas „Daiktų grožis“, „Modernizmo metmenys“, „Ispanija. Siluetai ir spalvos“, „Žmogus. Menas. Aplinka“, „Menas ir aplinka“ (rusų k.), „Kultūra ir mes“, „Neprarastoji karta: siluetai ir spalvos: atsiminimai“, „Ar galėjau?: prisiminimai“, paskelbė straipsnių meno istorijos bei teorijos klausimais.

Šviesus Akademiko Liongino Šepečio atminimas ilgam išliks Jį pažinojusių širdyse.

Lietuvos mokslų akademija

LMA Vrublevskių bibliotekoje

Reformacijos metų atgarsiai

Reformacijos pradžia simboliškai laikoma 1517 m. spalio 31 d., kai Martynas Liuteris (Martin Luther) Vitenberge paskelbė 95 tezes, kurias kvietė apsvarstyti „iš meilės tiesai ir noro ją išsiaiškinti“. Spalio 12 d. LMA Vrublevskių bibliotekoje įvyko parodos „Reformacijai – 500“ atidarymo iškilmės.

Renginį vedė LMA Vrublevskių bibliotekos direktorius doc. dr. Sigitas Narbutas. Jo metu istorikė, doc. habil. dr. Ingė Lukšaitė keliomis plotmėmis apžvelgė Reformacijos raidą, ypač pabrėždama ryškius ją lydėjusius kultūros procesus. Evangelikų liuteronų kunigas Ričardas Dokšas pasidalijo mintimis, kaip jaučiasi tikintieji minėdami Reformacijos metus. Parodos autorė Agnė Zemkajutė, LMA Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriaus darbuotoja, pristatė reikšmingiausius eksponatus. Parodoje buvo eksponuojami dviejų Reformacijos „protėvių" – Jano Huso (Jan Hus) ir Džirolamo Savonarolos (Girolamo Savonarola) – veikalai. Čia taip pat buvo galima pamatyti XVI a. išleistus M. Liuterio Mažąjį katekizmą ir jo į vokiečių kalbą išverstą Bibliją. Reformacijos raidą Lietuvoje liudija 1556 m. paskelbtas Mikalojaus Radvilos Juodojo viešas atsakymas į popiežiaus nuncijaus Luidžio Lipomano (Luigi Lippomano) laišką, „Brastos Biblija", Jono Bretkūno „Postilė". Iš rankraštinių dokumentų buvo eksponuojami du XVI a. Radvilų pasirašyti pergamentiniai raštai, kuriais jie skyrė pastatus ir žemę Vilniaus evangelikų reformatų bendruomenės reikmėms. Parodoje buvo galima pamatyti Karaliaučiaus universitetą baigusių asmenų sąrašą, kuriame tarp kitų 1548 m. bakalauro laipsnį gavusių asmenų minimas ir Martynas Mažvydas (Martinus Mossuidius Lithuanus). Parodoje, kuri veikė spalio 9 d. – lapkričio 30 d., buvo eksponuojami reikšmingiausi LMA Vrublevskių bibliotekoje saugomi spaudiniai ir rankraštiniai dokumentai, iš kurių matyti Reformacijos istorija Vakarų Europoje ir Lietuvoje.

Įtvirtinant Reformacijos metų atgarsius, spalio 19 d. LMA Vrublevskių bibliotekoje viešą paskaitą skaitė senosios raštijos tyrėjas doc. dr. Sigitas Narbutas. Jis pristatė savo 2017 m. atradimą senosios raštijos lauke – kultūros ir literatūros istorikams nežinomą Oderborno poemą „Himnas apie seną ir garsią Glebavičių giminę", išspausdintą Vilniuje 1583 m. Paskaitoje buvo pristatytas kunigas, pamokslininkas ir rašytojas Paulius Oderbornas (apie 1555–1604), aptartas jo gyvenimas ir kūryba, apžvelgti literatūriniai bei kultūriniai tos kūrybos kontekstai, daugiau dėmesio skirta XVI a. antros pusės Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos kitakalbei grožinei literatūrai ir istoriografijai.

•

2017 m. gruodžio 12 d. Kultūros ministerija paskelbė Martyno Mažvydo premijos laureatą. 2017 metų premija skirta literatūros istorikui, vertėjui, bibliografui, LMA Vrublevskių bibliotekos direktoriui dr. SIGITUI NARBUTUI.

Pastarųjų penkerių metų dr. Sigito Narbuto veikla aprėpia platų profesinio, mokslinio bei kultūrinio darbo lauką. Itin svarus jo indėlis į senosios Lietuvos raštijos tyrimus ir jų sklaidą. Gerai žinomi ir puikiai vertinami profesionalūs dr. S. Narbuto Europos ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos literatūros vertimai į lietuvių kalbą iš senosios graikų ir lotynų kalbų. Tarp jų ypatingą vietą užima svarbiausias šio laikotarpio darbas – Alberto Kojalavičiaus-Vijūko veikalo „Šventasis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos bei jai priklausančių provincijų giminių ir herbų vardynas" vertimas į lietuvių kalbą, šio šaltinio tyrimas ir publikavimas (2015). 2017 m. jis inicijavo spaudos Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštijoje pradininko Pranciškaus Skorinos Prahoje pradėtos leisti „Rusėniškosios Biblijos" 500 metų jubiliejaus minėjimą Lietuvoje, 2014 m. prisidėjo minint Kristijono Donelaičio 300-ąsias gimimo metines. Puikiai senosios Lietuvos raštiją išmanančio dr. S. Narbuto mokslinių tyrimų rezultatai paskelbti 4 knygose, 9 mokslo straipsniuose, 15 pranešimų tarptautinėse konferencijose Lietuvoje, Čekijoje, Italijoje, Lenkijoje ir kitose Europos valstybėse.

Martyno Mažvydo premija, įsteigta Kultūros ir Švietimo ir mokslo ministerijų, skiriama už nuopelnus Lietuvos valstybės kalbai, raštijos istorijai ir knygos menui, už ypač vertingus ir visuotinai pripažintus senosios lietuvių raštijos mokslinius tyrinėjimus. Premija dr. Sigitui Narbutui buvo įteikta gruodžio 14 d. Vilniaus rotušėje.

LMA Vrublevskių bibliotekos Komunikacijos skyrius

Vikos Petrikaitės nuotrauka

sveikiname

Gruodžio 19 d. Algiui Petrui Piskarskui – 75

2018 m. sausio 1 d. Jonui Remigijui Naujaliui – 70

LMA prezidiumas sveikina Akademijos narius ir linki kūrybinės energijos, sveikatos ir optimizmo!

mokslininkų pripažinimo ženklai

Algis Mickūnas

Grasilda Blažienė

Valdemaras Razumas

LMA užsienio nariui prof. ALGIUI MICKŪNUI už nuopelnus Lietuvos kultūrai ir menui, už bendruomeniškumo stiprinimą, už asmeninę atsakomybę kuriant kultūrinę ir dvasinę aplinką įteiktas aukščiausias Kultūros ministerijos apdovanojimas – garbės ženklas „Nešk savo šviesą ir tikėk“.

Akad. GRASILDA BLAŽIENĖ paskirta į Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus Patariamąjį komitetą.

Lietuvos mokslo tarybos naujos sudėties valdybos pirmininku išrinktas Lietuvos mokslų akademijos prezidentas VALDEMARAS RAZUMAS.

Leidinio redakcinė taryba: V. Basys, A. Bernotas, V. A. Bumelis, Z. Dabkevičius, F. Ivanauskas, D. Kaunas, R. Maskoliūnas, A. P. Piskarskas, V. Razumas (pirmininkas), G. Žintelis

Leidinį rengė: S. Aukštinaitienė, A. Bagdonavičienė, A. Daučiūnienė, G. Griežienė, B. Jaskelevičius, L. Mikulėnienė, L. Milošienė, E. Narušytė, J. Olechnovičienė

Kalbos redaktorė A. Bagdonavičienė, nuotraukos V. Valuckienės, apipavidalino M. Datkūnaitė

© Lietuvos mokslų akademija, Gedimino pr. 3, 01103 Vilnius
http://lma.lt/

Spausdino UAB „BMK leidykla“, J. Jasinskio g. 16, 01112 Vilnius

Tiražas 150 egz., nemokamai

ISSN 2029-5707